Programutkast

fylkestingsvalget 2027 - 2031

Finnmark arbeiderparti

EN PLAN FOR FINNMARK

Innholdsfortegnelse

Innledning

1. Verdiene vi vil bygge Finnmark på
2. Sammen for Finnmark

Del I: Vi vil forsvare Finnmark

3. Et motstandsdyktig Finnmark
4. Nok arbeidskraft og en sunn befolkningsutvikling
5. Forsyningssikkerhet for mat (fiskeri, havbruk, jordbruk, reindrift)
6. Kraftforsyning
7. Samferdsel
8. Digitalisering
9. Klimaomstilling
10. Forebyggende folkehelsearbeid og tannhelse
11. Helseberedskap og trygge helsetjenester i hele Finnmark
12. Internasjonalt samarbeid

Del II: Vi vil samle Finnmark

12. Samisk språk og kultur
13. Kvensk
14. Kulturpolitikk for fellesskap, arbeidsplasser og framtidstro
15. Idrett
16. Finnmark fylkeskommune som organisasjon og arbeidsgiver

Del III: Vi vil utvikle Finnmark

16. Videregående opplæring
17. Næringspolitikk
18. Finnmarkseiendommen
19. Boligpolitikk

Verdiene vi vil bygge Finnmark på

Finnmark skal være et fylke der alle har muligheter til å bo, arbeide og leve, uavhengig av hvor i fylket de bor. For Finnmark Arbeiderparti er frihet, likhet og solidaritet grunnlaget for at vi kan føre politikk for oss som lever i nord.

Vi skal bygge et Finnmark med friheten til å utfolde seg. Det forutsetter trygghet i fellesskapet vårt; trygge offentlige tjenester, gode arbeidsplasser, et sted å bo, og medvirkning i beslutningene som tas på vegne av fellesskapet. I Finnmark, med store avstander og spredt bosetting, kan ikke markedet sikre tryggheten vår alene. Derfor må fellesskapet og fylkeskommunen ta et særlig ansvar for at det er mulig å leve frie liv i hele fylket.

Næringsutvikling skal vurderes på mer enn lønnsomhet; også bosetting, arbeidsliv, natur og lokalsamfunnene. Verdiene som skapes i Finnmark, skal komme Finnmark til gode. Våre naturressurser skal bevares og utvinnes etter naturens tåleevne, og all utvinning av Finnmarks ressurser skal sørge for lokal verdiskapning til lokalsamfunnet.

Finnmark er et mangfoldig fylke, med ulike etnisiteter og folkegrupper som har ulike kulturelle tradisjoner og språk. I Finnmark skal alle mennesker kunne være en del av noe større og kunne være deltakende i samfunnet. Vi skal ha respekt og forståelse for rettigheter, fornorskningspolitikkens konsekvenser og grunnlaget for tradisjonelle næringer. Vi trenger gode prosesser som gjør det mulig å håndtere interessekonflikter om areal, kraft og annen næringsutvikling før beslutningene tas.

Finnmarkingers bekymringer skal tas på alvor. Sentralisering, dårligere tjenester, og mangel på framtidshåp må møtes med politiske svar og løsninger. Arbeiderpartiet vil jobbe med folk for å løse de store utfordringene, ikke mot grupper som gjøres til syndebukker. Vi vil ha åpne debatter, medvirkning og skape tillit til demokratiske beslutninger, slik at flere Finnmarkinger har tilhørighet og innflytelse over utviklingen i fylket vårt.

Finnmark er et viktig område for nasjonal sikkerhet, og vi anerkjenner at dette skaper frykt og utrygghet blant befolkningen vår. Et fylke med arbeidsplasser, infrastruktur og samlede lokalsamfunn står sterkere i møte med en mer urolig verden. Det er derfor viktig både for innbyggerne og for Norge at vi kan leve i Finnmark, ikke bare bo.

Vi vil bygge et Finnmark på at det skal være mulig å velge Finnmark og å leve her.

EN PLAN FOR FINNMARK

Dette er Arbeiderpartiets prosjekt for Finnmark:
Vi vil samle, utvikle og forsvare Finnmark.
Men aller viktigst: at folk får arbeid, vil bo, bli og leve gode liv i Finnmark

Sammen for Finnmark

Nordområdene er Norges viktigste strategiske område. I nordområdene er Finnmark den viktigste regionen med vår grense mot Russland. Igjen satses det på forsvaret i Finnmark. Vi har rike naturressurser og er et flerkulturelt fylke, med særlig ansvar for å ivareta samene som urfolk og kvenene som nasjonal minoritet.

Finnmark er den delen av landet som merker klimaendringene mest og fortest. Vi eier selv de arealene vi lever på.

Finnmark er vårt hjem. Finnmarkingene møter mange av vår tids store spørsmål i hverdagen i lokalsamfunnene. Samtidig eldes befolkningen og mange kommuner strever med å opprettholde innbyggertallet. Det kan skape usikkerhet for framtiden, frustrasjon over politiske beslutninger og prosesser, og avmaktsfølelse. Det kan også bidra til splittelse og mistillit, noe som svekker vår gjennomslagskraft og gjør oss mindre motstandsdyktig overfor politiske krefter som har interesse av å så splid.

Finnmark Arbeiderparti har et optimistisk syn på framtida i fylket, selv om tidene er blitt mer usikre. Vi vil bidra til trygghet for fylket og oss som bor her. Da må vi ha gode og inkluderende politiske prosesser om de sakene som er vanskelige. Vi forventer at regjeringen lytter til finnmarkingene i saker som handler om oss.

For Finnmark Arbeiderparti er det et grunnleggende prinsipp at finnmarkingene selv skal legge premissene for utviklingen av fylket.

Vi får det samfunnet vi selv er villige til å bidra til. For at samfunnet skal være der for oss når vi trenger det, så må vi alle være med og bygge det gjennom arbeidskraft, skattekroner og engasjement. Innbyggerne i Finnmark bidrar til forsvaret av landet vårt ved å bo og engasjere seg i fylket vårt. Det skal anerkjennes, også i form av personrettede tiltak, gode velferdsordninger og attraktive lokalsamfunn.

Finnmark trenger en samlende kraft, som kan løfte viktige saker med tydelig tale! Fylkestinget i Finnmark må gjeninnta rollen som finnmarkingenes fremste talerør. Vi vil beholde formannskapsmodellen som styringsform for Finnmark fylkeskommune.

Vi vil at Finnmark fylkeskommune skal samarbeide med alle relevante aktører i fylket for å skape kraft og retning for utviklingen i Finnmark. Vi vil mobilisere beslutningstakere og private og offentlige aktører utenfor fylket for å nå våre mål.

Dette programmet er et forslag til en helhetlig plan for Finnmark de fire neste årene som vi vil gjennomføre på fylkestinget og i partnerskap med andre gode krefter. Alle kan være med og gjøre en forskjell, og sammen kan vi skape store ting.

Vi er klare til å gjøre det som forventes av oss!

Vi vil forsvare Finnmark

Verden befinner seg i en krevende sikkerhetspolitisk situasjon, noe som påvirker Finnmark. Finnmark har en unik strategisk betydning som Norges og Europas nordligste yttergrense. Fylket er både Schengen-grense og NATO-grense, og står i første linje for å ivareta nasjonal sikkerhet, suverenitet og samfunnets motstandskraft.

Klimaendringene skjer fortest i nord. Ungdom er utsatt for å bli radikalisert på nett. Det stiller høye krav til vår beredskap. For å trygge befolkningen og unngå konspirasjonsteorier er det viktig at myndighetene er åpne om sine vurderinger, og at befolkningen så langt det er mulig involveres i prosesser som angår dem, som for eksempel krigsevakueringsplaner.

Forsvaret skal rustes kraftig opp i årene som kommer. Vi må få til en tilsvarende opprusting av sivilsamfunnet i nord. At folk velger å leve sine liv i Finnmark er det tydeligste signalet på at Norge vil forsvare Finnmark.

Den sivile beredskapen må rustes opp slik at Finnmark fortsetter å fungere under kriser og etter store alvorlige hendelser, og slik at vi innfrir NATOs grunnleggende krav til samfunnets motstandsdyktighet. Å skape nye arbeidsplasser, å stabilisere folketallet og rekruttere arbeidskraft og kompetanse er avgjørende for å lykkes. Derfor må det flere tiltak på plass for å få tak i de innbyggerne vi trenger. Alle politikkområder må virke sammen for å få effekt.

Et motstandsdyktig Finnmark

Trygge, inkluderende samfunn basert på fellesskap, likeverd og toleranse er grunnleggende for å bevare tilliten til hverandre og for å forebygge radikalisering.

NOU 2023:17 *Nå er det alvor* understreker at vekst, utvikling og beredskap i Øst-Finnmark er avgjørende for Norges suverenitet og sikkerhet. Vi mener dette må følges opp gjennom konkrete tiltak som styrker totalberedskapen og samfunnets motstandskraft i hele Finnmark, i tråd med regjeringens beslutning om å opprette en nasjonal tiltakssone for beredskap i Troms og Finnmark.

Ungdom bruker mye tid på nett og sosiale medier. Det har sine positive sider. Samtidig kan teknologiselskapenes algoritmer føre til avhengighet. Ungdom kan også utsettes for kriminalitet, skadelige nettsamfunn og radikalisering som er vanskelig for det fysiske nærmiljøet å fange opp. Sårbare ungdommer er mer sårbare også på nett.

Vi vil:

- Trygge hverdagen i hele Finnmark gjennom sikre leveranser av strøm, vann, mat, elektronisk kommunikasjon, transport og helsetjenester også i krisesituasjoner. Ingen lokalsamfunn skal bli stående alene eller avskåret ved uvær, strømbrudd eller alvorlige hendelser.
- Sikre bosetting og sterke lokalsamfunn i hele fylket. Levende lokalsamfunn med arbeidsplasser, familier og gode tjenester er den viktigste beredskapsressursen Norge har i nord.
- Styrke lokal matproduksjon, forsyningssikkerhet og lagerkapasitet for nødvendige varer, drivstoff og medisiner. Finnmark må være bedre i stand til å håndtere situasjoner der forsyninger utenfra svikter.
- Beskytte Finnmark mot digitale og sammensatte trusler gjennom styrket cybersikkerhet, økt digital beredskap og bedre kompetanse om kildekritikk, desinformasjon og egenberedskap blant innbyggere og ungdom.
- Forebygge og håndtere påvirkningsoperasjoner som har til hensikt å skape splittelse, mistillit og polarisering i samfunnet. Åpenhet, demokratisk deltakelse, tillit og kunnskap er våre viktigste forsvarsmidler.
- Samle Finnmark i et sterkere totalforsvar gjennom tettere samarbeid mellom kommunene, fylkeskommunen, Forsvaret, politiet, Sivilforsvaret, helsevesenet, næringslivet, frivilligheten, utdanningsmiljøene og samiske institusjoner.
- Arbeide for at Finnmark fylkeskommune og kommunene får økonomiske rammer som setter dem i stand til å styrke sivilsamfunnets og befolkningens motstandskraft gjennom langsiktige investeringer i beredskap, kompetanse og samfunnsutvikling.

På fylkestinget vil vi:

- Arbeide for at Finnmark utvikles som et nasjonalt tyngdepunkt for sivil beredskap og totalforsvar i nordområdene
- Være en tydelig pådriver for styrket sivil motstandskraft og bedre evne til å håndtere naturhendelser, hybride trusler og langvarige kriser
- Delta i det regionale samarbeidet om beredskap
- Støtte videre utvikling av kompetansemiljøer innen samfunnssikkerhet, beredskap og krisehåndtering i fylket
- Videreføre grunnleggende opplæring i beredskap for elevene på videregående
- Utvide forsvarslinja som er opprettet på Lakselv videregående skole, og vurdere om dette kan gis flere steder.
- Prioritere utdanningsløp som gir videre muligheter i Forsvaret

- Løfte fram betydningen av bosetting, arbeidsplasser og sterke lokalsamfunn som en grunnleggende del av beredskapen.
- Delta i de politiske debattene med en respektfull tone

Vi vil jobbe for at regjeringen

- Etablerer permanent politihelikopterkapasitet i Finnmark, med base i Kirkenes for å sikre at Norge får kortest mulig responstid i de mest strategisk viktige områdene langs yttergrensen.
- Sikrer at Senter for motstandskraft i Nord har nødvendige bygg og lokaler, og at det kan samlokaliseres med Barentssekretariatet og Det internasjonale Barentssekretariatet for å styrke effekten av statens satsing i regionen.
- Etablerer et felles arktisk øvings- og treningssenter for beredskaps- og sikkerhetsaktører.
- Viderefører utdanningen ved Politihøgskolen i Alta som en permanent utdanning i Finnmark.
- Styrker politiets evne til overvåking, situasjonsforståelse og rask respons ved grensehendelser, droneaktivitet, sabotasje, påvirkningsoperasjoner og andre hybride trusler.
- Sikre at statlige etater har ledelse i Finnmark som har mandat til å samhandle med resten av finnmarkssamfunnet
- Etablerer et system for bedre tilgang på blod i hele fylket
- Styrker Sivilforsvaret med nødvendig utstyr, bygg og personell
- Får på plass forsvarlig antall tilfluktsrom med nødvendig standard
- At Nordkapp kompetanse- og sikkerhetssenter skal være i offentlig regi og utvikles til et nasjonalt senter
- Gir statlig finansiering til drift av 110-sentralen i Finnmark
- Oppretter målestasjoner og varslingssystemer for luftkvalitet
- Arbeide for at hovedkontoret til Sykehusinnkjøp HF i Vadsø skal styrkes gjennom at foretakets strategiske ledelse og hovedtyngden av toppledelsen skal ha sitt faste arbeidssted og utøve sitt virke der, samt en strategisk satsing på å styrke fagmiljøene på hovedkontoret i Vadsø.
- At Kystverkets lokasjon i Honningsvåg styrkes og ikke svekkes. Oppgavene i nord må løses av ansatte i nord. I dag er fagmiljøene alt for fragmentert geografisk med hensyn på satsningsområdene i nord, spesielt for fiskerihavneporteføljen.
- Øke politiets tilstedeværelse i alle kommuner

Nok arbeidskraft og sunn befolkningsutvikling

NOU 2023:17 (totalberedskapskommisjonen) slo fast at for å ivareta norske interesser i nordområdene er det avgjørende å opprettholde bosetting i vår nordligste landsdel.

Enhver samfunnsoppgave krever folk som kan gjøre jobben. Vi er de menneskene vi er i Finnmark, og beredskap og krisehåndtering skal ivaretas av oss. Det krever kapasitet og pågangsmot. Ikke minst krever det evne og vilje til å handle. Da må vi bruke samfunnets ressurser på en effektiv måte. Vi skal ivareta demokrati og medvirkning, men beslutningsprosesser kan ikke dra ut i det uendelige. Det er behov for tydeligere prioriteringer. Regelverk må ha større fokus på hva man skal oppnå i stedet for hvordan. Det må frigjøres tid fra kontroll og rapportering til gjennomføring av beslutninger. Offentlige aktører må være mer pådrivere for å løse oppgaver. Både statsforvalteren og kommunene har oppgaver og statlige pålegg som langt overskrider de ressursene som er tilgjengelige. Derfor må deres økonomi styrkes. Det må også ses på hvilke oppgaver som kan fjernes uten at det rammer innbyggerne.

Ungdommen er Finnmarks mest dyrebare ressurs. Ungdomstida har en verdi i seg selv, men legger også grunnlag for resten av livet. For Finnmark Arbeiderparti er arbeid til alle jobb nr 1. Vi kan derfor ikke sitte og se på at en for høy andel av ungdomsgruppa faller utenfor arbeidslivet.

Fylkeskommunen har ansvaret for den videregående opplæringen. Vi vil ha en helhetlig politikk for denne aldersgruppa i samarbeid med andre som har ansvar eller engasjement for ungdom. Skole, arbeid, fritid og psykososial tilhørighet skal ses i sammenheng.

Ungdom i Finnmark vokser i stor grad opp under trygge forhold og sterk tilhørighet til familie, venner og lokalsamfunn. Samtidig har fylket særskilte utfordringer knyttet til lange avstander, befolkningsnedgang, psykisk helse og begrenset tilgang til enkelte tjenester.

Selv om de fleste unge har det bra, finnes det familier, kommuner og områder med utfordringer knyttet til lav inntekt, utenforskap og lavere utdanningsnivå. Slike forhold kan påvirke både helse, trivsel og framtidsmuligheter. Finnmark har ikke råd til at noen faller utenfor.

Antall unge med psykiske helseplager øker over hele landet, og Riksrevisjonen har påvist at behandlingstilbudet avhenger av hvor du bor. Små kommuner tilbyr færrest tiltak, og det ligger dårligst an i Nord-Norge.

Vi må sørge for at ungdom opplever trygghet, inkludering og tilhørighet, og legge til rette for framtidig deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.

Alta skiller seg ut som en finnmarkskommune i vekst. Vi vil at fylkeskommunen skal være en god partner for at Alta skal kunne håndtere fortsatt vekst.

På fylkestinget vil vi:

- Utvikle strategier for rekruttering av arbeidskraft i samarbeid med kommunene, arbeidslivet og partene i arbeidslivet
- Lage en strategi for hvordan fylkeskommunen i samarbeid med kommuner og finnmarkssamfunnet skal ta i bruk kunstig intelligens
- Styrke folkehelsearbeidet for å fremme en frisk og motstandsdyktig befolkning
- Utforme en helhetlig ungdomspolitikk for Finnmark
- Stille krav til bruk om lærlinger når fylkeskommunen er oppdragsgiver
- Holde kontakt med ungdommer som reiser ut av fylket etter at de er ferdig med videregående opplæring
- Universell utforming som grunnleggende prinsipp i fylkeskommunale bygg og tjenester.
- Fortsatt støtte til Trainee Finnmark

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Styrke og utvikle virkemidlene i innsatssonen for Nord-Troms og Finnmark (tidligere tiltakssonen) slik at de underbygger innsatssonen for beredskap i Troms og Finnmark
- Ordningen med regionalt differensiert arbeidsgiveravgift må endres slik at ordningen stimulerer næringsliv og bosetting i tiltakssonen, bla ved at bedrifter aldri får lavere arbeidsgiveravgift enn der virksomheten er etablert.
- Gi incentiver til bosetting framfor pendling for de yrkesgruppene staten har ansvar for (Forsvaret, helseforetakene mv), og legge føringer for bosetting for private selskaper som utvinner naturressurser i nord
- Styrke kommuneøkonomien, redusere detaljstyringen av kommunene, og være tydelig på hvilke oppgaver statsforvalteren skal prioritere innenfor tilgjengelige ressurser
- Styrke kommunenes mulighet til å prioritere personer med lokal tilknytning ved ansettelser
- Legge flere statlige arbeidsplasser til Finnmark for å bidra til mer komplette arbeidsmarkeder
- Øke antallet varig tilrettelagte arbeidsplasser
- Sikrer etablering av en ny avdeling med lavere sikkerhetsnivå ved Vadsø fengsel

Forsyningssikkerhet for mat

Forsyningssikkerheten for mat er sårbar og må styrkes. Vi må styrke den løpende matproduksjonen innen landbruk, reindrift, fiskeri og oppdrett. I tillegg må det bygges opp lagerkapasitet.

Fiskeri

Fiskeri har vært grunnlaget for bosetting i Finnmark i all sin tid. Finnmark Arbeiderparti vil at havets ressurser skal komme fellesskapet til gode, skape lokale arbeidsplasser og sikre bosetting langs hele kysten. Vi må sikre fersk fisk til landindustrien for bearbeiding på land, og at ressursene forblir en felles eiendom som bygger fremtiden i fylket.

Vår visjon: Vi stopper utviklingen der fiskerettigheter sentraliseres og kapitaliseres bort fra kystsamfunnene. Havressursene tilhører fellesskapet, og dette må gjenspeiles i en rettferdig og gjenkjennbar kystpolitikk.

Viktige satsingsområder:

- Fiskerireguleringer: Fisket må reguleres med formål om best mulig grunnlag for økt kvalitet, bearbeiding og verdiskapning i hele næringen, på sjø og på land
- Økt kvotegrunnlag og lokal videreforedling: Arbeide for økt kvotegrunnlag, stimuleringsordninger og regelverk som belønner flåten som leverer fersk fisk til anlegg i Finnmark, slik at verdiskapingen skjer lokalt.
- Hegne om åpen gruppe
- Beholde kystfiskekvoten som i dag
- Bidra til kjøp av kvoter til Finnmark gjennom et fylkeskommunalt kvotefond
- Beskytt kystflåten: Beholde en differensiert flåtestruktur, sikre at det ikke åpnes for strukturering av kystflåten under 11 meter, og sørge for at dagens adgang til å flytte kvoter mellom lengdegrupper opphører.
- Innføre områdereguleringer for effektive fartøy for å skjerme sårbare kystområder hvor vi har sårbare bestander. Disse reguleringene må gjelde gjennom hele året.
- Finnmarksmodellen: Beholde dagens reguleringer med en lengdegrense på 21 meter for å verne om den lokale flåten.
- Ferskfiskordningen: Videreføre og regulere ordningen slik den sikrer helårs aktivitet og økt verdiskaping i hele fylket. Vi vil jobbe for å utvide ferskfiskordningen til å også gjelde den havgående flåten.
- Trålerkvoter og leveringsplikt: Sikre at kvantumet i trålkonsesjoner med leveringsplikt faktisk landes ved anleggene i fylket for å opprettholde sysselsettingen i kystsamfunnene.

- Landindustri: Jobbe for en styrket landindustri og et virkemiddelapparat som stimulerer til økt bearbeiding på land
- Rekruttering og likestilling: jobbe for å innføre en kjønnsnøytral grense for ungdomstillegg på 30 år.
- Bærekraftig høsting: Arbeide for et bærekraftig uttak av arter som åte, lodde, krill og reke for å sikre mattilgang for lokale bestander.
- Snøkrabbefisket: 50 prosent andel av snøkrabbekvota må leveres på land for å sikre sysselsetting og aktivitet i kystsamfunnene.
- Fiskerikriminalitet: Bekjempe fiskerikriminalitet gjennom et bærekraftig uttak felleskapets ressurser og sikre rettferdig konkurranse om råstoffet for fiskekjøpere
- Internasjonalt samarbeid: Videreføre fiskerisamarbeidet i Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjonen.
- Frita fiskeflåten for CO2-avgift, for å sikre like konkurransevilkår med EU-flåten.
- Grønn omstilling: Støtte utslippsfrie fiskefartøyer og legge til rette for nullutslipps lade- og fylleinfrastruktur i alle fiskerihavner i fylket.
- Pukkellaks: Arbeide for at pukkellaksen kan høstes i sjø og at nærings- og fiskeridepartementet får ansvaret for forvaltning av denne ressursen.

Havbruk

Havbruk er viktig for Finnmark, både i form av arbeidsplasser og for den enkelte kommune. Samtidig er det en næringsvei som må utvikles i en mer bærekraftig retning.

- Bærekraftig utvikling: Vi vil jobbe for at det etableres incentiver som sikrer en bærekraftig produksjon. Naturens tåleevne må ivaretas.
- Ringvirkninger: Havbruksfondet må ivaretas slik det er i dag for å sikre inntekter til kommuner og fylkeskommunen. Det må også vurderes å innføre andre krav til ringvirkninger for kommune og fylke.
- Kunnskapsgrunnlag: Jobbe for at Finnmark fylkeskommune bidrar til kartlegging av sjøområder i Finnmark for å avlaste kommunene i planprosesser og for å begrense innsigelsesgrunnlaget fra sektormyndighetene.
- Handelshindringer: Arbeide for at tollmuren på bearbeidet norsk fisk inn til EU fjernes eller reduseres, slik at mer av fisken kan foredles i Finnmark.

Jordbruk

Finnmarksjordbruket er en bærebjelke i matberedskapen, og et viktig bidrag til bosetting og verdiskaping i fylket. Optimismen er tilbake i næringa, men reduksjonen i antall bruk

gjør at fagmiljøene er sårbare. Derfor er det behov for kraftfulle tiltak som stimulerer til rekruttering, investeringer, lønnsomhet og økt produksjon.

På fylkestinget vil vi:

- Bruke det regionale landbrukspartnerskapet aktivt for å fremme økt matproduksjon og selvforsyning.
- Sørge for at næringa blir inkludert i planer og prosesser som handler om næringsutvikling og beredskap
- Bidra til jordbrukets klimaomstilling og tiltak som kan redusere rovdyrangrep
- Bruke handlingsrommet i innkjøpsregelverket for å bruke mest mulig finnmarksprodusert mat i kantiner og annen fylkeskommunal virksomhet

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Prioritere finnmarkslandbruket i de årlige jordbruksavtalene
- Sikre at Innovasjon Norge har nok investeringsvirkemidler for at melkebøndene kan ta i bruk rekrutteringskvoter og rekke omstillinga til løsdrift innen 2034
- Videreføre og styrke beredskapstilskuddet for slakterier og meierier, og sørge for en innretning som legger til rette for volumproduksjon
- Beskytte beitedyr mot rovdyr i beiteprioriterte områder
- Videreføre og øke satsingen på digitaliseringen av utmarka, bla ved å gi gratis sporingsteknologi til rovdyrutsatte sauebesetninger
- Sørge for tilstrekkelig finansiering av DNA-arbeidet på bjørn og jerv
- Styrke NIBIOs tilstedeværelse på Svanhovd
- Fjerne konkurranseavgiften som Tine må betale til meieriselskapene som ikke har virksomhet i Nord-Norge
- Opprettholde importvernet for norsk landbruksprodukter

Reindrift

Arbeiderpartiet vil stimulere til økt kjøttproduksjon på en måte som tar hensyn til dyrevelferd, beitegrunnlag, økonomi og samisk kultur. Målet må være å produsere mer kilo kjøtt pr dyr, for på den måten sikre produksjon til industrien, matberedskap og holde et stabilt bærekraftig reintall.

Vi vil jobbe for:

Bedre beiteforvaltning

- Beskytte viktige vinterbeiter mot nedbygging
- Restaurere skader på beiteområder der det er mulig

Økonomiske insentiver

- Styrke merkevarebyggingen av reinsdyrkjøtt
- Premiere høy produksjon og god kjøttkvalitet
- Støtte til å utvikle moderne driftsutstyr og digitale verktøy for bedre flokkstyring

Økt kalveoverlevelse

- I samarbeid med andre instanser jobbe for å redusere tap til rovdyr gjennom forebyggende tiltak og effektive erstatnings- og forvaltningstiltak

Tilpasning til klimaendringer

- Utvikle beredskap for beitekriser, ulykker og ekstreme værforhold
- Satse på forskning om klimaeffekter, beitekvalitet og dyrehelse, i samarbeid med Samisk høgskole og andre fagmiljøer

Kraftforsyning

Vi skal sikre bosettingen, skape nye arbeidsplasser og gi ungdommen vår en framtid i nord. Da må vi ha mer kraft og strømnett med tilstrekkelig kapasitet. Arbeidet med å sikre nok kraft til næringsliv og husholdninger i Finnmark skal gjøres på våre premisser. Vi vil sikre lokalt eierskap og verdiskaping, ha respekt for samiske rettigheter og lavest mulige strømpriser for folk og bedrifter. Selv med full oppgradering av linjenettet i Finnmark, vil det ikke være plass til mer enn 2-3 nye vindparker i strømnettet. De må plassere der de gjør minst skade for natur og reindrift.

Finnmarkseiendommen (FeFo) forvalter arealene på vegne av innbyggerne i fylket. Staten skal ikke kunne ekspropriere areal for å bygge ut kraft i strid med interessene til innbyggerne i Finnmark og samisk samfunn og kultur. Ingen kraftprosjekter skal presses igjennom uten reell medvirkning, grundige konsekvensutredninger og brede prosesser som sikrer urfolksrettighetene og lokal aksept.

For Arbeiderpartiet er det et ufravikelig prinsipp at kaft-ressursene i Finnmark skal komme finnmarkingene til gode. Vi vil verne om avtalen som gir Finnmark Kraft førsteretten til å utvikle vindressursene i fylket. Dette sikrer at verdiskapingen og inntektene fra naturressursene våre forblir på lokale hender, framfor å ende opp hos utenlandske oppkjøpsfond. Ved å la Finnmark Kraft lede an, vil samfunnsansvar og lokal forankring veie tyngre enn kortsiktig profitt.

Framtidens kraftsystem i Finnmark kan ikke bare avhenge av sentralnettet. Finnmark Arbeiderparti vil utvikle lokale kraftsystemer og smarte regionalnett (microgrids) for å styrke forsyningssikkerheten på de mest utsatte stedene, spesielt ytterst på kysten.

Vi vil kombinere lokal småskala vannkraft, solcelleanlegg på næringsbygg, bioenergi og batteribank-løsninger. Vi vil organisere regionale energi-kooperativer gjennom tette samarbeid mellom de lokale nettselskapene, kommunene og Finnmark Kraft. Ved å produsere, lagre og forbruke kraften lokalt, avlaster vi stamnettet og gjør lokalsamfunnene mer robuste mot ekstremvær, samtidig som vi frigjør kapasitet til ny industri uten gigantiske naturinngrep.

Marine vindparker og havvind – framtidens energiløsning til havs

Arbeiderpartiet mener at havvind må spille en viktig rolle i Finnmarks framtidige kraftmiks. Ved å flytte energiproduksjonen ut på havet gjennom marine vindparker, kan vi produsere store mengder fornybar kraft med betydelig mindre visuell og fysisk belastning på de sårbare landarealene våre. Dette er helt sentralt for å verne om reindriftens beiteområder og fylkets unike natur. Utbyggingen av havvind i nordiske havområder skal skje i tett, harmonisk dialog med fiskerinæringen, slik at gytefelt og viktige fiskebanker skjermes, og det skal være i samarbeid også med kommunene om hvis de skal plasseres nært land. Satsing på flytende og bunnfast havvind utenfor finnmarkskysten vil ikke bare gi regionen sårtrengt kraft, men også posisjonere leverandørindustrien i Finnmark i energiomstillingen.

Garantien mot økte strømpriser i nord

Mer kraft skal bety trygghet for lommeboka, ikke økte utgifter. Kraftløftet i Finnmark skal ikke føre til at de lave strømprisene i prisområde NO4 (Nord-Norge) forsvinner. Vi vil beholde det avgiftsmessige unntaket for Nord-Norge og regulere flaskehalsinntektene slik at nettleien holdes nede. Ny kraft skal bygges ut i et tempo som matches med det faktiske lokale forbruket, slik at vi opprettholder et solid kraftoverskudd i nord. Vårt mål er at billig, fornybar kraft skal fortsette å være Finnmarks største konkurransefortrinn for både innbyggere og næringsliv.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Være en sterk pådriver for å sikre forsyningssikkerheten for energiinfrastruktur og strøm i Finnmark

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Sikrer framføring av 420kv linje helt fram til Varangerbotn, og sikrer tilstrekkelig nettkapasitet til Kirkenes
- Viderefører gassturbinene på Melkøya til ny kraft er bygd ut slik at regninga ikke sendes til finnmarkingene
- Tildeler kraft på bakgrunn av samfunnsnytten
- Stille krav om ansvarlig ressursbruk og lokale ringvirkninger i etableringen av nødvendige datasenter
- Øker utnyttelsesgraden i eksisterende kraftverk og linjenett
- Beholder strømsone 4 (NO4) som eget strømprisområde
- Hurtigutbygger mindre kapasitetsøkninger på strømlinjer ut til områder med behov for økt kapasitet til næringsliv
- Kreve karbonfangst- og lagring eller utbygging av havvind ved utbygging av nye olje- og gassfelt i Barentshavet

Samferdsel

Finnmark har lange avstander og lang vinter med mye vær. Det stiller høye krav til utforming og standard på samferdselsløsningene våre, som skal fylle mange behov:

- Å dimensjonere veinett, havner og annen infrastruktur for å tåle klimaendringene og understøtte sivilsamfunnet i krig og krise.
- Få fisken raskest mulig ut i markedet (følge opp kyst til marked-strategien) og bygge ut fiskerihavner i tråd med næringas behov
- Reduserte flypriser for folk bosatt i Finnmark og ruter som gjør det raskt å komme seg til og fra Oslo + beboerbevis
- Gi reiselivsnæringa et løft gjennom flere internasjonale flyruter til Finnmark
- Øke trafikksikkerheten gjennom flere gang- og sykkelveier og rassikring
- Veinettet må utstyres med toaletter som er åpne hele året og flere hvileplasser for trailersjåfører som brøytes om natta
- Et forutsigbart hurtigbåt- og fergetilbud til veiløse lokalsamfunn med fast bosetting
- Et mest mulig fleksibelt busstilbud innenfor fylkeskommunenes økonomiske rammer
- Redusere klimautslipp fra transportsektoren
- Bedre mobildekning og en robust digital infrastruktur
- Håndtere trafikkavviklingen som følge av befolkningsveksten i Alta
- Ha et tilgjengelig, forutsigbart og tilstrekkelig taxitilbud
- Ha universell utforming av transporttilbudene

- Bedre organisert skoleskyss

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Oppgradere fylkesveiene, og prioritere tiltak i henhold til kyst til markedsstrategien
- Ha et kollektivtilbud som prioriterer dem som ikke har mulighet til å komme seg fram med egen bil (ungdom, eldre, øysamfunn med fast bosetting)
- Satse på null- og lavutslippsmateriell i kollektivtrafikken
- Ta i bruk intelligente transportsystemer i Finnmark.
- Arbeide for god mobildekning langs vegnettet i Finnmark
- Sørge for bedre samordning av kolonnekjøring, flyavganger og busstilbud i Finnmark, slik at trafikantene får et mer sammenhengende og forutsigbart transporttilbud.
- Arbeide for lavere flypriser til Finnmark
- Bygge flere gang- og sykkelveier, og vurdere forsøksordninger for forenklet standard på gang- og sykkelveier for å få realisert flere trygge skoleveier
- Gjøre FLEXX mer brukervennlig, særlig med tanke på turisme
- I samarbeid med myndighetene i Finland og Sverige sikre et kollektivtilbud på tvers av riksgrensene, i samsvar med samiske samferdselsmønstre»
- Sikre godt vintervedlikehold og sørge for at veiene er stengt minst mulig
- omgjøre flexxtilbud på hurtigbåt der det er grunnlag for permanente ruter
- Styrke flexxbusstilbudet i de minste kommunene, spesielt de som ikke har noen taxiløsning
- Redusert pris på månedskort for studenter og skoleelever. Dissens fra Ariana Olsen: Gratis månedskort for alle under 26 år på all kollektivtransport

<u>Vi vil jobbe for at regjeringen:</u>

- Øke bevilgningene til samferdsel i Finnmark
- Snarlig realiserer ferdig planlagte samferdselsprosjekter
- Beholde dagens anløp for kystruten med mulighet til å ta bil av og på i alle anløpssteder, og tilstrekkelig kapasitet for kjøl og frys for næringslivet
- Stimulere til at mer gods fraktes sjøveien
- Prioritere fiskerihavneprosjekter i Finnmark
- Videreføre redusert mva for elbiler i Finnmark til vi har samme elbilandel som resten av landet
- Videreføre støtte fra Enova på kjøp av elektriske maskiner og lastebiler samt ladere.

- Åpne for større vogntog på linje med Finland og Sverige på utvalgte veistrekninger
- Stille krav til et felles bookingsystem for alle i kystruten
- Bedre TT-ordninger
- Arbeide for at kystruta skal anløpe Alta
- Skal bevilge midler til utbedring av Øksfjordtunellen i henhold til nasjonal standard
- Øke antall avganger på FOT-rutene og fjerne flaskehalser, slik at reisende i hele Finnmark kan komme seg til Gardermoen både tidlig og sent på dagen via de regionale knutepunktene Kirkenes og Tromsø
- Etablerer flyplass i Kautokeino.

Digitalisering

Digitalisering er ikke et mål i seg selv, men et verktøy for å skape bedre tjenester og bruke samfunnets ressurser klokere. Finnmark står overfor en utvikling med færre innbyggere i yrkesaktiv alder samtidig som behovet for offentlige tjenester øker. Da må vi ta i bruk ny teknologi på en måte som frigjør tid til oppgaver som krever menneskelig tilstedeværelse, samtidig som vi ivaretar trygghet, personvern og beredskap.

For Finnmark handler digitalisering også om like muligheter. Innbyggerne skal ha tilgang til gode digitale tjenester uavhengig av hvor i fylket de bor. Samtidig vet vi at digitale løsninger gjør oss mer sårbare. Derfor må vi bygge en digital infrastruktur som tåler både ekstremvær, strømbrudd og tilsiktede angrep.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Være en pådriver for full mobil- og bredbåndsdekning i hele Finnmark
- Styrke den digitale beredskapen i fylkeskommunens tjenester og sikre gode reserveløsninger ved bortfall av strøm og elektronisk kommunikasjon
- Bidra til økt samarbeid mellom offentlig sektor, privat næringsliv, nettselskap og utdanningsinstitusjoner om utvikling av digital infrastruktur
- Ta i bruk kunstig intelligens og ny teknologi der dette frigjør tid til undervisning, pasientoppfølging og andre kjerneoppgaver
- Styrke den digitale kompetansen blant elever, ansatte og innbyggere
- Utvikle digitale tjenester som er enkle å bruke og universelt utformet

<u>Vi vil jobbe for at regjeringen:</u>

- Prioriterer utbygging av digital infrastruktur i Finnmark

- Styrker arbeidet mot GPS-jamming, spoofing og andre hybride trusler
- Sikrer reservekapasitet i elektronisk kommunikasjon som gjør samfunnet mer robust

Klimaomstilling

Klimaendringer er vår tids største utfordring. Finnmark skal ta sin del av ansvaret for å kutte utslipp, samtidig som vi sørger for nye arbeidsplasser, styrker beredskap og utvikler lokalsamfunn i hele fylket. Klimaomstilling skal være rettferdig. Ingen skal miste muligheten til å bo, arbeide eller leve gode liv for å nå klimamålene.

Finnmark har gode fortrinn for grønn utvikling. Vi har naturressursene, kompetansen og et næringsliv som er med på verdiskaping i hele Finnmark. Fylkeskommunen skal være en aktiv pådriver for utvikling av nye grønne arbeidsplasser og grønn investering.

Fylkeskommunen må bruke sin rolle som skoleeier, samferdselsmyndighet, regional utviklingsaktør og storinnkjøper til å kutte utslipp og legge til rette for klimavennlige løsninger.

<u>På fylkestinget vil vi</u>

- Satse på grønn næringsutvikling og nye arbeidsplasser i hele Finnmark.
- At fylkeskommunen skal stille klima- og miljøkrav i offentlige anskaffelser.
- Videreutvikle kollektivtilbudet slik at flere kan velge buss, båt og andre klimavennlige transportformer.
- Arbeide for utslippsfrie eller lavutslippsferger, hurtigbåter og fylkeskommunale kjøretøy
- Være pådriver for å bygge ut ladeinfrastrukturen i fylket
- Styrke klima- og miljøkompetansen i videregående opplæring og yrkesfag
- Legge til rette for forskning, innovasjon og samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner, næringsliv og offentlig sektor om grønn omstilling.
- Prioritere klimatilpasning i fylkeskommunal planlegging, blant annet gjennom arbeid med ras, flom og skredsikring.
- Arbeide for en sirkulær økonomi gjennom bedre ressursutnyttelse, ombruk og mindre avfall.
- Sikre at den grønne omstillingen skjer i samarbeid med lokalsamfunn, næringslivet og Sametinget.
- Arbeide for at omstillingen skjer innenfor naturens tålegrenser og med respekt for samiske rettigheter og tradisjonell bruk av naturen.

- Sikre at den grønne omstillingen bidrar til flere arbeidsplasser og økt verdiskaping i Finnmark
- Styrke vern og kunnskap av sårbare og verdifulle naturområder
- Sikre at naturhensyn alltid veier tungt i areal- og utbyggingssaker
- Ta vare på sammenhengende naturområder som er viktige for økosystemer, reindrift og friluftsliv
- Sørge for at beslutninger om naturvern bygger på kunnskap og lokal medvirkning
- Stille klima -og miljøkrav i alle fylkeskommunale anskaffelser og byggeprosjekter
- Arbeide for lavutslippsferger og busser i hele fylket
- Sørge for bedre tilpassede ruter mellom mindre steder og byene
- Jobbe for at regjeringen etablerer et arktisk kunnskapssenter for klimaendringer lokalisert i Vadsø, gjennom en videreutvikling av virksomheten til COAT

Forebyggende folkehelsearbeid og tannhelse

Den viktigste helsepolitikken handler ofte om det som skjer før mennesker blir syke. Gode oppvekstsvilkår, fysisk aktivitet, kultur, gode møteplasser og tilgang til natur gir bedre folkehelse og økt livskvalitet. Samtidig vet vi at avstander, mangel på fagfolk og en aldrende befolkning gjør helseutfordringene større i Finnmark enn mange andre steder.

Fylkeskommunen skal være en aktiv pådriver for forebygging. Gjennom videregående opplæring, tannhelsetjenesten, kultur, idrett og regional utvikling kan vi bidra til at flere holder seg friske lenger, opplever mestring og får et godt liv i Finnmark.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Intensivere arbeidet med å rekruttere tannleger, tannpleiere og annet helsepersonell, blant annet gjennom systematisk rekruttering fra utlandet, for å sikre kontinuerlig drift og få ned ventetidene i tannhelsetjenesten
- Løfte det forebyggende folkehelsearbeidet i hele fylket med fokus på å utjevne sosiale forskjeller og med mål om at forventet levealder nærmer seg landsgjennomsnittet
- Sikre god tilgang til helsesykepleier og psykisk helsehjelp for elever i samarbeid med kommunene
- Styrke samarbeidet mellom fylkeskommunen, kommunene, frivilligheten og idretten om folkehelse
- Bruke kultur, friluftsliv og fysisk aktivitet som viktige virkemidler for bedre helse
- Jobbe for at digitale helsetjenester gjør avstandene mindre og tjenestene mer tilgjengelige

- Ta initiativ til å utarbeide en fylkesdekkende handlingsplan for å forebygge selvmord, med særlig fokus på samer og menn

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Styrker rekrutteringstiltakene for helsepersonell i Finnmark
- Sikrer et likeverdig spesialisthelsetilbud i hele fylket, med desentraliserte tilbud, ambulerende spesialister og telemedisin, slik at færre pasienter må reise
- Videreutvikler tiltakssonen som et virkemiddel for å rekruttere og beholde helsepersonell
- Krav om å beholde desentraliserte helsetjenester
- Bli prosjektfylke for gratis tannhelse for alle beboere
- Sørge for flere pasienthotellsenger til overkommelig pris
- Sikrer trygge pasientreiser, slik at ingen skrives ut uten forsvarlig transport hjem, og at eldre og sårbare pasienter får følge på reisen
- Sikrer samiskspråklig personell og kvalifisert tolk i spesialisthelsetjenesten

Helseberedskap og trygge helsetjenester i hele Finnmark

Finnmark Arbeiderparti vil styrke helseberedskapen i hele fylket, fordi et velfungerende sivilsamfunn er avgjørende både i fred, krise og krig. Lange avstander, værforhold og sårbare transportlinjer gjør at kommunene må ha kapasitet til å gi nødvendig helsehjelp også når veier, kommunikasjon eller sykehuskapasitet er under press. Vi vil sikre sykehusene i Kirkenes og Hammerfest, videreutvikle Klinikk Alta med spesialisthelsetjenester og operasjonsstuer, og arbeide for at Klinikk Alta får en tydelig rolle som beredskapssykehus. Samtidig må kommunale legevakter, ambulansetjenester, hjemmetjenester og lokale helseressurser rustes opp, slik at innbyggere i små og avsidesliggende lokalsamfunn får hjelp nær der de bor – også ved masseskader, evakuering eller bortfall av transport.

Vi vil ha en forpliktende helseberedskapsplan for Finnmark, med tydelige ansvarsforhold, samhandling mellom kommuner, Finnmarkssykehuset, Statsforvalteren og Forsvaret, og god informasjon til befolkningen. Planen må omfatte prioritering av kapasitet, tilgang på legemidler, personell, transport, kommunikasjon og alternative behandlingssteder.

Forsvaret er avhengig av sivile helsetjenester og helsepersonell, men uttak av personell må ikke føre til at kommunale tjenester og sykehus svekkes. Derfor vil vi styrke utdanning og rekruttering av sykepleiere, leger og annet helsepersonell i Finnmark, og utvikle ordninger som gjør det mulig å bidra til Forsvarets sanitet uten at sivilsamfunnets helsetjenester faller sammen.

På fylkestinget vil vi:

- En felles helseberedskapsplan for Finnmark
  Utarbeide og følge opp en forpliktende plan sammen med kommunene, Finnmarkssykehuset, Statsforvalteren og Forsvaret. Planen må sikre klare ansvarsforhold, samordnet informasjon til befolkningen, tilgang på legemidler og utstyr, og løsninger for transport og behandling når ordinære tjenester blir satt ut av spill.
- Styrkede kommunale helsetjenester og legevakter
  Arbeide for robuste kommunale legevakter, ambulansetjenester, hjemmetjenester og lokal akuttberedskap i hele fylket. Innbyggere som bor langt fra sykehus, må kunne få nødvendig helsehjelp lokalt også i krise og krig, gjennom bedre utstyr, øvelser, kompetanse og samarbeid mellom kommunene.
- Utdanning, rekruttering og beredskap for helsepersonell
  Styrke utdannings- og rekrutteringstilbudet for leger, sykepleiere og annet helsepersonell i Finnmark. Fylkestinget skal arbeide for ordninger som gjør at helsepersonell kan bidra til totalforsvaret og Forsvarets sanitet uten at kapasiteten i kommunene og ved sykehusene svekkes.

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Gjør Klinikk Alta til beredskapssykehus
  Regjeringen må gi Klinikk Alta en tydelig og finansiert rolle som beredskapssykehus, med mulighet til å avlaste sykehusene i Kirkenes og Hammerfest ved krise, krig eller svikt i transportforbindelser.
- Fullfinansier helseberedskapen i Finnmark
  Staten må dekke de ekstra kostnadene ved beredskap i et fylke med store avstander, spredt bosetting og krevende klima. Dette må omfatte styrking av sykehusene i Kirkenes og Hammerfest, kommunale legevakter, ambulansetjenester, luftambulanse, lager av legemidler og medisinsk utstyr, samt reservekapasitet for strøm og kommunikasjon.
- Sikre nok helsepersonell til både sivilsamfunn og forsvar
  Regjeringen må opprette og finansiere flere utdanningsplasser, desentraliserte studietilbud og rekrutteringstiltak for helsepersonell i Finnmark. Uttak av sivilt helsepersonell til Forsvaret må planlegges og kompenseres slik at innbyggerne ikke mister tilgang til nødvendige helsetjenester i krise og krig.

Internasjonalt samarbeid

Finnmark har alltid vært et internasjonalt fylke. Krigen i Ukraina har endret på forutsetningene. Russlands brutale angrepskrig har gjort at barentssamarbeidet ikke lenger er mulig. Krigen har også bidratt til at Sverige og Finland har blitt med i NATO. Dette gir nye muligheter for Finnmark for samarbeid med Nord-Sverige og Nord-Finland. Vi har mange av de samme utfordringene: aldrende befolkning, færre unge, spredt befolkning, store muligheter for næringsutvikling og nærhet til NATOs yttergrense og Russland. Det er viktig med forsvarssamarbeid, men det viktigste sikkerhetspolitiske virkemidlet er at det bor folk i nordområdene.

Derfor må vi styrke det politiske samarbeidet mellom Finnmark, Nord-Sverige og Nord-Finland. Vi må videre utvikle det økonomiske samarbeidet og gjøre det lettere å drive næringsliv og arbeide i de ulike landene. Vi må styrke samarbeidet mellom skoler og bidra til praksis og hospitering mellom fylkene. Folk-til-folk-samarbeid og kultur må også skje.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Arbeide for at det blir lettere å drive næringsliv over landegrensene mellom Nord-Norge, Nord-Finland og Nord-Sverige
- Arbeide for at det skal bli lettere å arbeide og leve over grensene
- Arbeide for å styrke Interreg Aurora
- Bruke barentssekretariatet som et virkemiddel for samarbeid mellom Nord-Sverige og Nord-Finland

Vi vil samle Finnmark

Vi er få mennesker i Finnmark, i et stort fylke med lange avstander og en del motsetninger. Sammen får vi til mer enn hvis vi holder på hver for oss. Derfor vil Finnmark Arbeiderparti bruke vår posisjon på fylkestinget til å bygge bro mellom de ulike delene av fylket, forsøke å finne løsninger mellom ulike interesser og samarbeide med andre aktører i fylket.

Finnmark skal være et inkluderende fylke, der det er godt å bo både for de som alltid har vært her og for de som er nye innbyggere. Alle finnmarkinger er like mye verdt.

Samisk språk og kultur

Samisk språk, kultur og liv er en viktig del av Finnmarks identitet og historie som må styrkes og bevares. Finnmark Arbeiderparti skal sørge for at fylkeskommunen er en drivkraft for å utvikle samiske samfunn og sikre likeverdige tjenester for den samiske befolkningen.

Finnmark Arbeiderparti skal være en pådriver for at retten til opplæring i og på samisk skal være reell. Det krever at kommunene får kompensert de reelle kostnadene de har knyttet til tospråklighet, at det rekrutteres samiskspråklig kompetanse til de grunnleggende velferdstjenestene og at digitale løsninger tas i bruk der det er mulig. Samiske perspektiver skal være en naturlig del av fylkeskommunenes arbeid.

Finnmark fylkeskommune skal være en pådriver for å styrke samisk språk og kultur. Finnmark Arbeiderparti er bekymret over at den negative demografiske utviklingen rammer bygder og lokalsamfunn der samisk er i daglig bruk. Det er derfor nødvendig med en kraftfull satsing på flere og varierte arbeidsplasser som kan opprettholde bosettingen i de samiske lokalsamfunnene.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Sikre at samisk språk og perspektiver ivaretas gjennom fylkeskommunens kulturpolitikk og tildeling av tilskudd
- Arbeide for lærlingplasser med samisk som arbeidsspråk
- Styrke det samiske språkopplæringstilbudet på de videregående skolene
- Styrke opplæringen i samisk historie, kultur og samfunnsliv i den videregående skolen
- Arbeide for økt rekruttering av samiskspråklige lærere i videregående opplæring og tannhelsepersonell
- Sikre at fylkeskommunale tjenester er tilgjengelig på samisk

- Gjøre samisk kunst og kultur mer synlig og tilgjengelig for publikum i Finnmark, også på mindre steder
- Anerkjenne duodji som en viktig samisk kulturnæring, og arbeide for rekruttering, lærlingplasser og bedre markedsadgang

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Sørger for at regjeringen tetter implementeringsgapet mellom lovfestede rettigheter og finansiering, og sørger for at kommunesektoren får dekket sine reelle kostnader til tospråklighet
- Styrke samiske fagmiljø og høyere utdanning innen samisk språk og kultur, blant annet for at Samisk høgskole kan gi flere studietilbud både i og utenfor Kautokeino»
- Sápmi Invest får påfyll av midler for å kunne skru opp satsinga på lønnsomme bedrifter

Kvensk

Kvener har i århundrer vært en del av Finnmarks befolkning, som vi må ivareta.

Kvensk språk, kultur og historie er en del av Finnmarks identitet, som fylkeskommunen har et medansvar for å ivareta og videreutvikle. Arbeiderpartiet mener fylkeskommunen må ta større ansvar for revitalisering, synliggjøring og videreutvikling for det kvenske samfunnet.

På fylkestinget vil vi:

- Støtte og styrke forskning på kvensk historie og språk
- Legge til rette for kvensk kultur og næringsarbeid
- Synliggjøre trestammersmøtet i Finnmark

Kulturpolitikk for fellesskap, arbeidsplasser og framtidstro

Kultur bygger samfunn. Finnmark AP vil satse på kulturen!

Kultursektoren i Finnmark skaper bo- og blilyst, felles møteplasser for tilreisende og innbyggere i alle aldersgrupper, samt spennende arbeidsplasser innen både privat og offentlig sektor. En stor del av kulturnæringen i Finnmark baserer seg på frivillighet, men

skaper likevel store lokale ringvirkninger. Det er viktig å legge til rette for frivilligheten, samtidig som man støtter opp om arbeidsplasser innen kulturen.

Finnmark Arbeiderparti vil føre en politikk som både satser på kultur som næring, og samfunnsbygger. Vi vil at mer kultur skal skapes i Finnmark, eies i Finnmark og gi arbeidsplasser i Finnmark.

Kultur for alle

Alle skal ha tilgang til kunst- og kulturtilbud, uavhengig av alder, bosted, økonomi og funksjonsvariasjon.

Vi vil:

- Arbeide for en «kulturell matpakke» som bringer kunst- og kulturopplevelser til arbeidsplasser
- Gi barn og unge rimelig tilgang til konserter, festivaler og kulturarrangementer
- Synliggjøre og videreutvikle samisk, kvensk/norskfinsk og norsk kulturarv
- Styrke kulturtilbudet for barn, unge og eldre gjennom nasjonale ordninger
- Gjøre fylkeskommunens kunstsamling tilgjengelig for et bredere publikum

Et løft for kultur- og kreative næringer

Kulturell og kreativ virksomhet er en viktig framtidsnæring. Kulturaktører må vurderes ut fra verdiskaping, arbeidsplasser og samfunnsbidrag, ikke organisasjonsform.

Vi vil etablere et Løft for kultur- og kreative næringer Finnmark 2027-2031 for å:

- Skape flere helårlige arbeidsplasser
- Styrke produksjonsmiljøene i hele fylket
- Øke lokal verdiskaping
- Rekruttere flere unge kulturarbeidere
- Styrke samarbeidet mellom kultur, reiseliv og næringsliv

Fra prosjekt til varig virksomhet

For mange gode kulturprosjekter stopper når prosjektmidlene forsvinner. Derfor vil vi:

- Styrke virkemidler som støtter hele utviklingsløpet fra idé til drift
- Legge til rette for profesjonalisering, markedsutvikling og turnévirksomhet
- Styrke samarbeidet mellom kulturaktører, kommuner, fylkeskommune og virkemiddelapparat

Kultur som verdiskaper

Finnmarks kultur- og naturbaserte opplevelser har stort potensial. Vi vil:

- Arbeide for at Finnmarksløpet får en fast og forutsigbar bevilgning over statsbudsjettet.
- Utvikle et program for kultur og reiseliv
- Styrke salget av lokale kultur- og opplevelsesprodukter
- Bidra til at mer av verdiskapingen blir igjen lokalt
- Styrke formidlingen av samisk, kvensk/norskfinsk og lokal historie

Kulturarenaer og rekruttering

Kulturhus, festivalområder, scener og produksjonslokaler er viktig samfunnsinfrastruktur. Vi vil styrke investeringer i kulturarenaer, moderne utstyr og digitale løsninger.

For å sikre framtidig rekruttering vil vi etablere ordningen Første kulturjobb, som gir ungdom og unge voksne lønnet arbeid og verdifull erfaring innen kultur- og arrangementsarbeid.

Sterke institusjoner og enklere ordninger

Offentlig finansierte kulturinstitusjoner skal bidra til aktivitet i hele fylket gjennom samarbeid med lokale arrangører, kunstnere og næringsliv.

Samtidig vil vi gjøre kulturpolitikken enklere gjennom:

- Flere flerårige avtaler
- Enklere rapportering
- Bedre veiledning
- Mer samordnede støtteordninger
- Større vekt på resultater som arbeidsplasser, rekruttering og lokal verdiskaping

<u>Og ellers vil vi:</u>

- Legge til rette for at flere får kulturskoletilbud også etter at de har begynt på videregående skole

<u>Vi vil jobbe for at regjeringen:</u>

- Øker overføringene til det regionale kulturfondet
- UDs midler til profesjonelle kulturaktører må økes
- Spisse eksportsatsingen «Hele Norge eksporterer» for nordområdene med egne målrettede programmer for arktisk kultur og samiske kreative næringer
- Ta initiativ til å bedre museenes økonomiske rammevilkår sammen med Kulturdepartementet og Sametinget

Idrett

Idretten er en av våre viktigste arenaer for fellesskap, inkludering og folkehelse. Hver dag skaper frivillige trenere, lagledere og foreldre, aktivitet for barn, unge og voksne over hele Finnmark. Samtidig gjør store avstander og høye reisekostnader at det er dyrere å drive idrett her enn i resten av landet.

Alle skal ha mulighet til å delta, uavhengig av økonomi og bosted. Derfor må fylkeskommunen være en tydelig støttespiller for både breddeidretten, frivilligheten og utviklingen av gode idrettsanlegg.

På fylkestinget vil vi**:**

- Arbeide for at alle barn og unge skal kunne delta i idrett uavhengig av familiens økonomi
- Arbeide for bedre ordninger som reduserer den økonomiske belastningen med lange reiser til trening og konkurranser
- Styrke samarbeidet mellom skole, idrett og frivilligheten
- Bidra til utvikling av tilgjengelige og moderne idrettsanlegg i hele Finnmark
- Legge til rette for paraidrett og et inkluderende aktivitetstilbud for alle
- Styrke satsingen på egenorganisert aktivitet, friluftsliv og lavterskeltilbud

Vi vil jobbe for at regjeringen**:**

- Styrker ordningene som kompenserer for idrettens ekstra reisekostnader i Finnmark
- Prioriterer investeringer i idrettsanlegg i distriktene
- Legger bedre til rette for at barn og unge i nord får like muligheter til å delta i idrett som resten av landet
- Bidra til fotballens omstilling fra gummigranulat

Finnmark fylkeskommune som organisasjon og arbeidsgiver

For Arbeiderpartiet er det viktig med et seriøst og organisert arbeidsliv, med en sterk fagbevegelse. Finnmark Arbeiderparti vil styrke partssamarbeidet og videreføre den norske modellen med et sterkt og forpliktende innhold.

Arbeiderpartiet vil at fylkeskommunen skal være en trygg, seriøs og god arbeidsgiver. Verdiene åpenhet og tillit skal ligge til grunn, og våre ansatte skal bli hørt og tatt på alvor.

Vi aksepterer ikke ulovlig eller urimelig forskjellsbehandling på bakgrunn av religion, politisk oppfatning, etnisitet, hudfarge, funksjonsevne, kjønn eller seksuell orientering.

Som offentlig innkjøper har fylkeskommunen en rolle i å bekjempe sosial dumping og svart arbeid. Vi vil bruke innkjøpsmakta og stille krav til leverandører og underleverandører om tariffavtaler, skatteattest, gode og sikre arbeidsforhold og at man har lærlinger. Arbeiderpartiet vil ikke akseptere at leverandører og underleverandører til fylkeskommunen benytter arbeidskraft på vilkår som er i strid med norske verdier om et ryddig og anstendig arbeidsliv.

Finnmark Arbeiderparti vil sikre at tillitsvalgte har innsynsrett hos leverandører og bemanningsforetak ved inngåtte anbud med Finnmark fylkeskommune.

Vi vil arbeide for at Finnmark fylkeskommune vedtar en antikontraktørklausul med bestemmelser som begrenser bruk av underentreprenører i forbindelse med utlysing av offentlige anbud innenfor bygg- og anleggskontrakter og innenfor kjøp av varer og tjenester.

Når vi skal bygge det nye grønne Finnmark er vi avhengig av fagarbeideren. Finnmark er det fylket som har størst vekst i utdannelse av fagarbeidere. Finnmark Arbeiderparti vil fortsette å satse på yrkesfag og bidra til flere læreplasser i lag med andre offentlige aktører og privat næringsliv. Vi skal arbeide for at undervisning om arbeidslivet i skolen styrkes og satse på yrkesmesser og yrkesfaglige retninger etter næringslivets behov.

Fylkeskommunen som en offentlig aktør skal bidra til at alle som kan får bidra i arbeidslivet. Både gjennom fylkeskommunen, men også andre offentlige aktører og næringsliv. De som kan arbeide skal og bør arbeide. Derfor ønsker vi flere varige tilrettelagte arbeidsplasser, og vil jobbe for at kommunene har arbeidsbygg og IKT-systemer som er universelt utformede. Fylkeskommunen må ha en rekrutteringsstrategi for mennesker med funksjonsnedsettelse i samarbeid med lokalt næringsliv og samarbeide tettere med NAV om tilrettelegging.

Grunnleggende velferdstjenester skal ikke privatiseres eller kommersialiseres.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Arbeide for at tillitsvalgte og ansatte sikres en reell medbestemmelse og innflytelse i saker som berører deres arbeidsmiljø
- Finnmark skal være ledende i landet med seriøsitetskrav i anbudsprosesser
- Styrke tillitsvalgtes rammevilkår og arbeide for at de kan ivareta sine verv uten tap av inntekt, med lik praksis på tvers av tariffavtaler
- Arbeide for å flere arbeidsplassbaserte tilbud innen fagopplæring og fagskole.
- Fortsatt styrke og heve statusen til fagarbeideren.
- Arbeide for at det finnes offentlige tilgjengelige kontorfellesskap i distriktene.

- Samarbeide med arbeidsgiverne for å få nok læreplasser i tråd med behovet
- Jobbe for å opprettholde og styrke Vadsøs rolle som Finnmarks fylkeshovedstad og administrasjonssenter
- Innføre svarplikt på jobbsøknader i fylkeskommunen

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Forsvarer normalarbeidsdagen, og at søndager, helligdager og offentlige høytidsdager bevares som fridager
- Slår ring dagens sykelønnsordning
- Si nei til utvidelse av ordningen med midlertidig ansettelser og styrke søndagsåpne butikker
- Gi flere yrkesgrupper som vi har behov for å rekruttere ekstra nedskriving av studielån som en del av styrking av tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms

Vi vil utvikle Finnmark

Videregående opplæring

En sterk offentlig skole er viktig for å skape mindre forskjeller, høy kompetanse og framtidens arbeidstakere. Finnmark skal ha videregående skoler som gir utdanning, kompetanse, mestring og framtidstro.

Videregående utdanning skal være tilgjengelig og gratis for alle - uansett hvor i Finnmark de bor. Derfor skal vi videreutvikle og beholde LOSA-tilbudet og sørge for gode ordninger for borteboere, både gjennom muligheten til et sted å bo og ved å jobbe for bedre stipendordninger.

Finnmark har flest yrkesfagelever per innbygger i hele landet, derfor må vi sørge for at utdanningen møter arbeidslivet på en trygg måte gjennom god opplæring med moderne arbeidsverktøy. Det er avgjørende at både offentlig sektor og næringslivet stiller opp med lærlingeplasser.

Skolen skal være et trygt sted å lære, fra første klasse til endt studieløp. Alle skal føle mestring og ha gode læringsarenaer. Derfor må vi sørge for at flere som utdanner seg eller er utdannet lærere, pedagoger og professorer kommer til Finnmark

Fallende elevtall utfordrer strukturen i den videregående opplæringen. Samtidig har arbeidslivet et skrikende behov for arbeidskraft, og for mange ungdommer faller utenfor arbeidsliv eller utdanning. Dagens foreldre har større motstand mot å sende sin ungdom bort for å ta videregående utdanning, eller har ikke råd til å gjøre det. Det stiller store krav til hvordan vi organiserer den videregående opplæringen for å sikre lik rett til utdanning. Vi må både ivareta desentraliserte tilbud av høy kvalitet, samtidig med at vi sikrer trygghet og god oppfølging av borteboerne.

Ungdomskullene blir mindre, men antallet voksne med rett til videregående opplæring øker. Vi må se tilbudene til disse gruppene i sammenheng, slik at vi bruker ressursene på de videregående skolene, LOSA, nettskolen, og fagskolene på en målrettet måte. Vi vil lage en plan for videregående opplæring basert på elevtallsutvikling, kompetansebehovet i samfunnet, dagens skolesteder og de mulighetene som ligger i ny opplæringslov og nye digitale muligheter. De administrative ressursene må samordnes.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Beholde dagens skoler
- Beholde og videreutvikle LOSA og gi ordningen et eget, solid rammeverk som sikrer langsiktig drift og finansiering

- Innføre gratis og sunn skolelunsj på alle videregående skoler, som i størst mulig grad er basert på lokale råvarer
- Arbeide for flere læreplasser og stille krav om bruk av lærlinger i offentlige kontrakter.
- Sikre god kvalitet i yrkesfagene og prioritere tilbud der arbeidslivet stiller opp med lærlingeplasser
- Fylkeskommunen skal stille opp med flere lærlingeplasser, og forventer at kommunene i fylket har to lærlinger per 1000 innbyggere til enhver tid
- Styrke samarbeidet mellom skolene, næringslivet og offentlig sektor for å sikre gode overganger til arbeidslivet.
- Videreutvikle ordninger som kombinerer opplæring og arbeid for elever som trenger alternative opplæringsløp.
- Ha god rådgivning og karriereveiledning for alle elever gjennom det 13-årige skoleløpet
- Styrke laget rundt eleven gjennom flere miljøarbeidere, rådgivere og annet elevstøttende personell.
- Arbeide for bedre psykisk helsetilbud og forebyggende arbeid i videregående skole.
- Legge til rette for inkluderende skolemiljø fritt for mobbing, diskriminering og trakassering.
- Arbeide for at alle elever har tilgang til nødvendige fysiske og digitale læremidler og moderne undervisningsutstyr.
- Styrke naturbruk, maritime fag og andre utdanningstilbud som er viktige for Finnmarks næringsliv.
- Utvikle gode og rimelige hybeltilbud for borteboere i hele Finnmark, med elevhjem for førsteårselevene.
- Innføre ett gratis og sunt skolemåltid på alle videregående skoler, som i størst mulig grad er basert på lokale råvarer.
- Arbeide for at flere fullfører videregående opplæring gjennom tidlig innsats og tettere oppfølging.
- Styrke opplæringen i samisk språk og legge til rette for at elever som har rett til samiskopplæring får det tilbudet de skal ha
- Etablere et elev- og lærlingeombud.
- Tilrettelegge for at flere arbeidsinnvandrere får muligheten til å ta fagbrev og videreutdanning i Finnmark.
- Tilrettelegge karriereveiledningen for arbeidsinnvandrere.
- Arbeide for større forutsigbarhet for linjetilbudet i den videregående skolen ved at elever som starter på et tilbud får fullføre løpet

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Øke stipendet for borteboere og lærlinger i Finnmark sånn at videregående opplæring reelt sett blir gratis. Som et første ledd må lån gjøres om til stipend for de som fullfører videregående opplæring.
- Kreve at pilotprosjekt om gratis billapp til yrkesfagelever kommer til Finnmark
- Sikre gode ordninger for yrkesskade under skole, utplassering og læretid.
- Sikrer fortsatt utdanningstilbud av fengselsbetjenter i Vadsø, så lenge det er behov.
- Tilby norskopplæring til arbeidsinnvandrere igjennom våre videregående skoler/LOSA, til selvkost.

Næringspolitikk

Aktiv næringspolitikk

Finnmark Arbeiderparti vil jobbe for en aktiv næringspolitikk som legger til rette for et nyskapende, kunnskapsbasert og miljøvennlig næringsliv og som styrker Finnmark sin konkurransekraft. Vi vil også legge til rette for at bedrifter med kunnskap og kapital ønsker å etablere aktivitet i Finnmark

Det er Finnmark Arbeiderpartis grunnholdning at naturressursene tilhører fellesskapet. Vår ambisjon er en ytterligere vekst i verdiskaping basert på våre naturresursbaserte næringer, men også legge til rette for etablering av bedrifter som skaper verdier på andre faktorer enn naturressurser.

Vi ønsker at mere av verdiskapingen skal gjøres lokalt. Vi er også opptatt at verdiskapingen skal rette til rette for avanserte arbeidsplasser der mennesker med høy kompetanse kan finne et interessant arbeidsliv. Det vil vi gjøre ved koble næringene mere med forsknings og utvikling, gjennom for eksempel det arktiske universitet tilstedeværelse i Finnmark.

- Digitalisering, innovasjon og ny teknologi endrer arbeidslivet og gir vekstmuligheter i både gamle og nye næringer.
- Tilgang til kompetanse og kapital er en utfordring for bedriftene i Finnmark
- Finnmarksbedriftene må møte markedets krav til bærekraftig produksjon.

På fylkestinget vil vi:

- Arbeide for å mobilisere privat kapital til å investere i Finnmark
- Styrke de kommunale næringsfondene, så de kan hjelpe de aller minste bedriftene.

- Bidra til at bedriftene klarer å gjennomføre klimaomstillingen
- Legge til rette for flere industriarbeidsplasser ved at naturressursene våre i større grad videreforedles i Finnmark
- Få verdiskaping i Finnmark i hele verdikjeden ved å koble forskning og utvikling på ressursene våre. Dette kan vi gjøre ved å for eksempel forvente mere lokal forskningstilstedeværelse av UiT Norges arktiske universitet og Samisk høgskole
- Bidra til målrettede forsknings- og utdanningstilbud, som bidrar inn i bedriftenes behov for innovasjon og utvikling.
- Sørger for at Innovasjon Norge har ett særskilt trykk på Finnmark, med våre store utfordringer.

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Øke de regionale utviklingsmidlene
- Sørge for at statlige investeringsfond gjøres tilgjengelig for bedriftene i Finnmark
- Se på mulighetene for lavere bedriftsbeskatning i Finnmark
- Arbeide for at drivstoff- og bilavgiftene tar hensyn til de store avstandene og transportbehovene i Finnmark, ved for eksempel differensiert CO2-avgift eller transportstøtte

Grønn industriutvikling i Finnmark

Potensialet for ny, grønn verdiskaping er betydelig. Samtidig krever det målrettet innsats å omsette dette potensialet til konkrete sirkulære løsninger og industrielle symbioser, tilpasset Finnmarks geografi, næringsstruktur og bosettingsmønster. Strøm og areal er de viktigste innsatsfaktorene for å få til en slik utvikling

På fylkestinget vil vi:

- Bidra til at kommuner klargjør areal for grønn industri. Være en pådriver for at kommunene regulerer tilstrekkelig og egnet areal for grønn industri som hensyntar industriens behov knyttet til industri, vann, nett, transport o.l.

Vi vil jobbe for at regjeringen:

- Utbygging av strømnettet
- Gjøre regelverket for off-grid kraftproduksjon, og legge til rette for pilotprosjekter i Finnmark
- Virkemiddelapparatet må gis rammer som kan bidra til industribygging i Finnmark

Mineralnæringen

Den globale overgangen til fornybar energi krever enorme mengder metaller og mineraler. Teknologier som elbilbatterier, vindturbiner, solcellepaneler og elektriske strømnett er helt avhengige av blant annet kobber, nikkel og kobolt.

Europa er i dag sterkt avhengig av å importere kritiske mineraler fra land som Kina. Med en mer uforutsigbar sikkerhetspolitisk situasjon har det blitt et uttalt mål for både Norge og EU å sikre egne forsyningskjeder for å unngå sårbarhet ved internasjonale handelskonflikter.

Finnmark har rike forekomster av flere av disse strategiske metallene. Finnmark Arbeiderparti ønsker å ha et sterkt mål om å videre utvikle mineralnæringen i Finnmark. Dette gir grunnlag for nye arbeidsplasser, økt konkurransekraft, aktivitet, næring og bosetting i Finnmark.

Vi erkjenner samtidig at mineralleting og -utvinning kan være omstridt. Dette må håndteres fra prosjekt til prosjekt. Vi tror likevel dialog, felles situasjonsforståelse kan dempe konfliktene. Det er et mål for oss å redusere omfanget av deponerte masser, ha bedre ressursutnyttelse og mindre naturbelastning.

Det skal være et krav om samfunnsgaranti for drift som bruker våre naturressurser. En samfunnsgaranti om lærlingplasser, boplikt, opprydning, bruk av lokale underleverandører og lokalt deleierskap.

<u>På fylkestinget vil vi</u>:

- Arbeide for ny oppstart av Sydvaranger Gruve og andre mineralnærings initiativer i Finnmark
- Arbeide for at lokalsamfunn som stiller areal til rådighet for mineralnæringen får ta en større del i verdiskapingen
- Støtte kommunene i planarbeidet i forbindelse med viktige mineralprosjekter
- Etablere en treårig prosjektstilling, som skal ha fokus på utvikling av mineralnæringen i Finnmark

<u>Vi vil jobbe for at regjeringen</u>:

- Sørge for tryggere innseiling til Elkems kvartsittbrudd i Austertana
- At staten skal spille en aktiv rolle i etablering av nye mineralprosjekter ved å etablere et statlig mineralselskap eller mineralfond
- At statlig regelverk smidiggjøres
- Bidrar med egenkapital til oppstart av Syd-Varangergruva

Reiseliv

Finnmark er et unikt område i Norge og verden. Vi har natur, kultur, vær og destinasjoner med stort reiselivspotensial. Nærheten til Finland gir oss også en mulighet.

Arbeiderpartiet vil utvikle næringen slik at det blir flere helårsarbeidsplasser. Vi ønsker at reiselivsnæringa i Finnmark skal kjennetegnes av høy grad av kvalitet og dermed mest mulig inntjening, kombinert med minst mulig fotavtrykk i naturen og samfunnene våre. Verdiskapingen skal først og fremst tilfalle lokalsamfunnene våre.

Det er viktig at næringen og lokalsamfunnene jobber godt sammen, så reiselivsnæringen bidrar inn til å skape attraktive lokalsamfunn, også til det beste for samfunnet og de fastboende. Kommunene bør dra nytte av muligheten som ligger i det nye besøksbidraget, sånn at næringen og de reisende er med på å betale for nødvendige fasiliteter langs veien og ved turistattraksjoner

Fylket bør også legge til rette for at kommunene kan jobbe mere konkret sammen slik at hele reiseruta i Finnmark er enkel og tilgjengelig for turister.

<u>På fylkestinget vil vi</u>:

- Utvikle unike turistopplevelser basert på Finnmarks egne muligheter og særtrekk
- Bedre koordinering mellom offentlig transport, ferge, flyavganger, buss og behovet fra reiselivsnæringen og turister
- Flere direktefly til Kirkenes og Alta
- Arbeide for at kommunene jobber sammen om smidige og kvalitetsmessig gode reiseruter for reisende i Finnmark.
- Samarbeide med Sametinget og samiske reiselivsaktører om utvikling av samisk reiseliv, med vekt på samisk eierskap, kvalitet og autentiske opplevelser og produkter

<u>Vi vil jobbe for at regjeringen</u>:

- At regjeringen følger opp og håndhever de strenge kravene til daglig rapportering på turistfiske
- Lavere flypriser og beboerbevis
- Opprettholde kystrutens seilingsmønster
- Mere midler til grønn transport infrastruktur
- Mere midler til trygge vinterveier, skredsikring, kolonnekjøring og raskere brøyting på kritiske reiselivsveier

Handelsnæringen som grunnlag for attraktive små og store bysentrum

Handelsnæringen er viktig for attraktive sentrum og for fellesskap. Både den ene nærbutikken i ei lita bygd, og flere butikker lokalisert nært, skaper store og små bysentrum, der Finnmarkingene kan møtes.

Finnmark Arbeiderparti ønsker å satse på handelsnæringen fordi vi vet at en lokalbutikk eller et lite handelssentrum fungerer som samfunnets hjerte, og ringvirkningene strekker seg langt utover selve varehandelen.

For mange innbyggere er lokalbutikken den viktigste sosiale arenaen for å møte naboer og prate. Unge familier velger sjelden å flytte til et sted hvor de må kjøre i timevis for å kjøpe melk og brød. Lokale butikker fungerer ofte som Post i Butikk, apotekutsalg, og innlevering for tipping.

Samtidig må våre større tettsteder og byer tilby et mangfold av handel, kultur og opplevelser som gjør at ungdommen ønsker å etablere seg her. Attraktive sentrum skaper bolyst, trygge arbeidsplasser og fellesskap. Attraktive bysentrum skapes ved at det er aktivitet i handelsnæringen. Vi sier nei til å utvide ordningen med søndagsåpne butikker.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

1.Støtte til de minste (nærbutikkene)

- Styrke Merkur-programmet: Samarbeide tett med det statlige Merkur-programmet for å sikre at distriktsbutikkene får støtte til modernisering, drivstoffanlegg, eller omstilling til ubetjente/digitale løsninger utenom åpningstid.
- Butikken som kommunal service-hub: Bidra med fylkeskommunale midler til at nærbutikker kan utvide med tjenester som bibliotekfilial, turistinformasjon eller felleskontor for fjernarbeid.

2. Utvikling av de litt større sentrumene

- Regionale sentrumsutviklingsmidler: Opprette eller styrke fylkeskommunale tilskuddsordninger der kommuner og lokale næringsforeninger kan søke om midler til «Stedsutvikling» (for eksempel oppgradering av gågater, belysning som gjør vintermørket koselig, og felles torgløsninger).
- Samordna bolig-, areal- og transportplanlegging: Bruke fylkesplanene til å hindre at butikker og kjøpesentre etableres langt utenfor sentrumskjernen (bilsentrisk). Fylkeskommunen må oppmuntre til fortetting, slik at handel, kultur og kollektivknutepunkt samles.

3. Infrastruktur som binder det sammen

- Kollektivtilbud tilpasset handlende: Sørge for at distriktsruter (buss og hurtigbåt) har korresponderende og hyppige nok avganger til at folk i distriktene faktisk kan benytte seg av tilbudene i de større handelssentrumene uten å måtte overnatte.
- I samarbeid med Husbanken bidra med finansieringsløsninger som stimulerer til bygging av utleieboliger i sentrum

Forsvarsindustrien må gi arbeidsplasser og ringvirkninger i Finnmark

Det er et misforhold mellom hvor Forsvaret opererer og hvor forsvarsindustrien er lokalisert. Dette svekker mulighetene for rask innovasjon, effektiv logistikk, tett samarbeid mellom brukere og utviklere og robust beredskap i krise og krig. Derfor må Nord-Norge få en sterkere rolle i den nasjonale forsvarsindustrielle strategien.

Teknologi som skal brukes i arktiske områder må utvikles og testes under arktiske forhold. Droner, sensorer, kommunikasjonssystemer, energiløsninger og logistikkteknologi må fungere i kulde, mørketid, over lange avstander og under krevende værforhold. Tett samarbeid mellom Forsvaret, næringslivet, forskningsmiljøene og akademia er avgjørende for å utvikle løsninger som faktisk fungerer der de skal brukes.

Erfaringene fra moderne konflikter viser at innovasjonstakt, fleksibilitet og evnen til rask oppskalering er blitt en sentral del av forsvarsevnen. Derfor må det skapes bedre koblinger mellom operative miljøer og industri i nord. Samtidig må små og mellomstore bedrifter få enklere tilgang til forsvarsmarkedet, slik at ny teknologi og nye løsninger raskere kan utvikles og tas i bruk.

Forsvarsevne handler også om produksjon, vedlikehold og logistikk. Norge trenger robuste og geografisk spredte verdikjeder som kan opprettholdes i krise og krig. Nordnorsk industri, verksteder, transportaktører, havner, energiselskaper og teknologibedrifter representerer viktige beredskapsressurser som må inkluderes sterkere i totalforsvaret.

Forsvars-, nærings- og beredskapspolitikken trekke i samme retning.

<u>På fylkestinget vil vi:</u>

- Arbeide for at Finnmark blir en sentral arena for testing og utvikling av teknologi til bruk under arktiske forhold
- Styrke samarbeidet mellom Forsvaret, næringslivet, forskningsmiljøene og utdanningsinstitusjonene i fylket
- Arbeide for etablering av forsknings- og innovasjonsmiljøer med tilknytning til forsvarssektoren

- Bidra til at lokale og regionale bedrifter får bedre tilgang til forsvarsmarkedet og nye forsvarsrelaterte verdikjeder
- Utvikle kompetanse, fagutdanning og rekruttering rettet mot forsvarsindustri, beredskap og teknologi

Våre forventninger til regjeringen:

- Definere arktisk forsvarsindustriell kapasitet som en nasjonal sikkerhetsprioritet
- Etablere Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) med sterkere tilstedeværelse i nord
- Bruke statlige anskaffelser, industrisamarbeid, gjenkjøpsordninger og andre finansieringsmekanismer til å bygge varig forsvarsindustriell kapasitet i Nord-Norge
- Legge til rette for at strategiske nasjonale og internasjonale forsvarsaktører etablerer aktivitet og arbeidsplasser i nord
- Inngå langsiktige beredskaps- og logistikkavtaler med næringslivet for å styrke totalforsvaret
- Bygge fleksible, digitale og cybersikre produksjons- og leverandørkjeder med aktivitet i nordområdene

Olje og gass

Petroleumsnæringa bidrar til verdiskaping, kompetansebygging og bosetting i nord. For Finnmark Arbeiderparti er det en forutsetning at petroleumspolitikken skal sikre arbeid, aktivitet og framtidstro i lokalsamfunnene våre, samtidig som virksomheten skjer innenfor strenge miljø og sikkerhetskrav.

I en tid med økende internasjonal uro har olje- og gassproduksjonen i Barentshavet fått enda større betydning. Europa trenger stabile og pålitelige energileveranser. Norsk sokkel går inn i en ny fase der produksjonen fra mange eksisterende felt gradvis vil avta. Samtidig viser ressursanslagene at det fortsatt finnes betydelige olje og gassressurser, spesielt i Barentshavet. Skal vi sikre framtidige energileveranser er det nødvendig å opprettholde leteaktivitet.

Arbeiderpartiet mener at videre utvikling av petroleumsaktiviteten i nord skal skje innenfor rammene av en kunnskapsbasert og ansvarlig forvaltning, der hensynet til miljø, fiskeri, sameksistens mellom næringer og lokal verdiskaping står sentralt.

Samtidig skal Finnmark fylkeskommune være en pådriver for at fylket vårt greier omstillinga til det fossilfrie samfunnet, slik at de som utdanner seg til petroleumsnæringa i dag skal gå et trygt arbeidsliv i møte.

På fylkestinget vil vi:

- Arbeide for at en større del av verdiskapingen og leverandøraktiviteten tilfaller bedrifter og lokalsamfunn i Finnmark.
- Styrke kompetansemiljøer, fagutdanning og lærlingeplasser knyttet til energi- og leverandørnæringene.
- Arbeide for at eventuell framtidig gassinfrastruktur fra Barentshavet gir størst mulig ringvirkninger og industrimuligheter i Finnmark.
- Styrke samarbeidet mellom energinæringa, kommunene, fylkeskommunen, forskningsmiljøene og Forsvaret om beredskap, kompetanse og samfunnsutvikling.
- Være en pådriver for at energiressursene i nord bidrar til både europeisk energisikkerhet og levende lokalsamfunn i Finnmark.
- Arbeide for en trygg og forutsigbar omstilling for framtida

Vi forventer at regjeringen:

- Sikrer stabile og forutsigbare rammevilkår for petroleumsnæringa i nord.
- Sikre at petroleumsvirksomheten skjer med høye krav til sikkerhet, beredskap og miljø, og lokale ringvirkninger i hele Finnmark

Finnmarkseiendommen

Finnmarkseiendommen som verktøy for bosetting og beredskap

Finnmarksloven skal sikre en balansert og bærekraftig forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark til beste for fylkets innbyggere. Grunnen som tidligere var statens umatrikulerte grunn, eies i dag av Finnmarkseiendommen (FeFo), som forvalter arealene på vegne av innbyggerne i Finnmark. Loven skal samtidig ivareta grunnlaget for samisk kultur, reindrift, utmarksbruk, næringsliv og lokalsamfunn, og anerkjenner rettigheter opparbeidet gjennom langvarig bruk.

Finnmark Arbeiderparti vil at Finnmarkseiendommen skal være en aktiv drivkraft for bosetting, verdiskaping og beredskap i hele fylket.

Vi vil at Finnmarkseiendommen i større grad skal innhente innbyggernes syn i saker som har stor betydning for lokalsamfunn, arealbruk, naturressurser og framtidig utvikling. Det må utvikles åpne og reelle ordninger for medvirkning, slik at innbyggerne, kommunene, samiske interesser, reindrifta, frivilligheten og lokalt næringsliv får mulighet til å påvirke beslutningene før de tas.

Mulighet for høsting, fangst, innlandsfiske og rekreasjon er en viktig del av kulturen og livskvaliteten for folk i Finnmark. Dette må videreføres, og befolkningen må ha god tilgang til turstier, skiløyper, jakt, fiske og bærplukking. Motorisert ferdsel må legges til rette for, men foregå i kontrollerte former og med minst mulig skadevirkninger på natur og miljø. Utmarksturismen må foregå innen bærekraftige rammer og på en måte som har lokal aksept.

Finnmark Arbeiderparti vil respektere domstolens avgjørelser som følge av Finnmarkskommisjonens rettighetsavklaring i Finnmark. Samtidig vil vi bevare Finnmarkseiendommen som en felles og samlet forvalter av grunn og naturressurser i Finnmark. Forvaltningen skal bygge på nærhet til ressursene og sterk lokal medvirkning. De som bor og har sitt virke i Finnmark skal ha førsteprioritet til høsting og bruk av naturressursene når ressursgrunnlaget er begrenset.

Vi ønsker forutsigbare og rimelige festeavgifter som ikke hindrer boligbygging og bosetting. Festeavgiftsgrunnlaget til FEFO bør settes til verdien av tomten slik den fremstod på tidspunktet før oppstart av festeforholdet (råtomt)

- Vi vil at FeFo skal bruke sitt handlingsrom innenfor finnmarksloven til å stimulere til vekst, arbeidsplasser og helårsbosetting i Finnmark.
- Vi vil at FeFo skal forvalte areal, grunn og naturressurser slik at de skaper lokale ringvirkninger og styrker lokalsamfunnene.
- Vi vil at FeFo skal prioritere tilgang på arealer til boligbygging, næringsutvikling, reiseliv, landbruk og annen lokal verdiskaping.
- Vi vil at FeFo skal ta et aktivt ansvar for at unge og familier kan etablere seg og bli boende i Finnmark.
- Vi vil at FeFo skal ta et tydelig ansvar for totalberedskap og sikkerhet i hele fylket.
- Vi vil at FeFo skal være en aktiv samarbeidspartner for kommuner, lokalt næringsliv, reindrifta og frivilligheten.

Boligpolitikk

Finnmark trenger flere boliger for å sikre bosetting, rekruttere arbeidskraft og gi unge og familier mulighet til å etablere seg. I dag stopper boligbyggingen mange steder fordi det koster mer å bygge enn boligen er verdt i markedet, eller fordi det lønner seg å investere i bolig i mer sentrale områder. Lange avstander, krevende klima, høye transportkostnader og små boligmarkeder gjør at vanlige markedsmekanismer og nasjonale virkemidler ikke er nok.

Alta har en annen utfordring enn mange distriktskommuner: sterkere vekst og press på tilgang til boliger og byggeklare tomter. Boligpolitikken må derfor kunne tilpasses ulike lokale behov i fylket.

Arbeiderpartiet vil føre en aktiv boligpolitikk som tar Finnmark på alvor. Staten må bidra til å redusere risikoen ved å bygge bolig i distriktene, styrke kommunenes handlingsrom og sikre flere gode utleie- og eieboliger. Det skal være mulig å bygge et godt liv og en trygg framtid i Finnmark – uten at boligdrømmen blir et økonomisk tapsprosjekt.

Seks konkrete tiltak

- Forenkle husbankens ordninger
- Innføre et eget verdigapstilskudd for Finnmark
  Finnmark Arbeiderpartiet vil opprette en ordning der staten dekker deler av dokumentert forskjell mellom reell byggekostnad og markedsverdi for nødvendige boliger i Finnmark. Dette vil gjøre det mulig å bygge boliger i kommuner der markedet alene ikke får regnestykket til å gå opp.
- Tilpasse Husbankens ordninger til kostnadene i nord
  Husbanken må få egne kostnadsrammer for Finnmark og Nord-Troms. Rammene må ta høyde for transport, klima, snø- og vindlast, korte byggesesonger og mangel på lokal kapasitet. Husbankens lån og tilskudd skal i større grad bidra til at prosjekter faktisk blir realisert.
- Bygge flere trygge og rimelige utleieboliger
  Arbeiderpartiet vil styrke finansieringen av kommunale og private utleieboliger, særlig for helsepersonell, lærere, studenter, flyktninger og andre nytilflyttede. Kommuner, helseforetak og statlige arbeidsgivere skal kunne inngå langsiktige leieavtaler som gir utbyggere trygghet til å bygge.
- Gi kommunene støtte til å utvikle plankompetanse
  Staten må styrke kommunene økonomisk slik at kommunene kan klargjøre flere tomter. Samtidig vil Arbeiderpartiet styrke den regionale boligfaglige kapasiteten, slik at små kommuner får hjelp til prosjektutvikling, Husbank-søknader, anskaffelser og boligforvaltning.
- Opprette en statlig garantiordning for boliglån og boligprosjekter i distriktene
  Arbeiderpartiet vil utrede en ordning der staten deler risikoen med bank, kommune og utbygger når boligens markedsverdi er lavere enn byggekostnaden. Dette vil gjøre det lettere for unge familier, private utbyggere og kommuner å få finansiering til nødvendige boligprosjekter i Finnmark.

Vi har brukt KI som hjelp til å utarbeide tekstene, men tankene er 100 prosent våre egne.